

num Deum Israel, moriatur a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem.

Juraveruntque Domino voce magna in júbilo, et in clangore tubæ, et in sonitu buccinarum, omnes qui erant in Juda cum execratione: in omni enim corde suo juraverunt, et in tota voluntate quæsierunt eum, et invenerunt: præstititque eis Dominus requiem per circuitum.

Sed et Maacha matrem Asa regis ex Augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulacrum Priapi: quod omne contrivit, et in frusta comminans combussit in torrente Cedron.

Excelsa autem derelicta sunt in Israel: attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus ejus.

Eaque que voverat pater suus, et ipse, intulit in domum Domini, argentum et aurum, vasorumque diversam suppellectilem.

Bellum vero non fuit usque ad tricesimum quintum annum regni Asa.

Cap. XVI. — Anno autem tricesimo sexto regni ejus, ascendit Baasa rex Israel in Judam, et muro circumdabat Rama, ut nullus posset tute egredi et ingredi de regno Asa.

Protulit ergo Asa argentum et aurum de thesauris domus Domini, et de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

Fœdus inter me et te est, pater quoque meus et pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum et aurum, ut rupto federe, quod habes cum, Baasa rego Israel, facias eum a me recedere.

Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israel, qui percusserunt Ahin et Dan, et Abelmaim, et universas urbes Nephthali muratas.

Quod cum audisset Baasa, desit ædificare Rama, et intermisit opus suum.

Porro Asa rex assumpsit universum Judam, et tulerunt lapides de Rama, et ligna que ædificationi preparaverat Baasa, ædificavitque ex eis Gabaa et Maspha.

In tempore illo venit Anani propheta ad Asa regem Juda, et dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, et non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriæ regis exercitus de manu tua.

1. Dicuntur veteres quidam Latini codices addere et subsequenter vocum *et non*, occursum.

Nonne Æthiopes et Libyes multo plures erant quadrigis et equitibus, et multitudine nimia: quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua?

Oculi enim Domini contemplantur universam terram, et præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum.

Stulte igitur egisti, et propter hoc ex præsentî tempore contra te bella consurgunt.

Iratusque Asa adversus Videntem, jussit eum mitti in nervum:

Valde quippe super hoc fuerat indignatus:

Et interfecit de populo in tempore illo plurimos.

Opera autem Asa prima et novissima scripta sunt in libro regum Juda et Israel.

Ægrotavit etiam Asa anno tricesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, et nec in infirmitate sua quæsit Dominum, sed magis in medicorum arte confusus est.

Dormivitque cum patribus suis: et mortuus est anno quadragesimo primo regni sui.

Et sepelierunt eum in sepulcro suo, quod fecerat sibi in civitate David: posueruntque eum super lectulum suum, plenum aromatibus et unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte facta, et combusserunt super eo ambitione nimia.

Cap. XVII. — Regnavit autem Josaphat filius ejus pro eo, et invaluit contra Israel.

Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaque disposuit in terra Juda, et in civitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater ejus.

Et fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis: et non speravit in Baalim, sed in Deo patris sui, et perrexit in præceptis illius, et non juxta peccata Israel.

Confirmavitque Dominus regnum in manu ejus, et dedit omnis Juda munera Josaphat: factæque sunt ei infinite divitiæ, et multa gloria.

Cumque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa et lucos de Juda abstulit.

Tertio autem anno regni sui, misit de princi-

novissimis, qui videtur tamen scribarum error, ob

pibus suis Benail, et Obdiam, et Zachariam, et Nathanael, et Michæam, ut docerent in civitatibus Juda:

Et cum eis levitas, Semeiam, et Nathaniam, et Zabadiam, Azael quoque et Semiramoth, et Jonathan, Adoniam, et Thobiam, et Thobadoniam, levitas, et cum eis Elisama et Joram sacerdotes.

Docabantque in Juda, habentes librum legis Domini, et circumbant cunctas urbes Juda, atque erudiebant populum.

Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Juda, nec audebant bellare contra Josaphat.

Sed et Philisthæi Josaphat munera deferebant, et vectigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem millia septingentos, et hircorum totidem.

Crevit ergo Josaphat, et magnificatus est usque in sublime: atque ædificavit in Juda domos ad instar turrium, urbesque muratas. Et multa opera paravit in urbibus Juda.

Viri quoque bellatores, et robusti erant in Jerusalem, quorum iste est numerus per domos atque familias singulorum.

In Juda principes exercitus, Ednas dux, et cum eo robustissimorum trecenta millia.

Post hunc Johanan princeps, et cum eo ducenta octoginta millia.

Post istum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, et cum eo ducenta millia virorum fortium.

Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, et cum eo tenentium arcum et clypeum ducenta millia:

Post istum etiam Jozabad, et cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos posuerat in urbibus muratis et in universo Juda.

Cap. XVIII. — Fuit ergo Josaphat dives et inclutus multum, et affinitate conjunctus est Achab.

Descenditque post annos ad eum in Samariam. Ad cuius adventum mactavit Achab arietes et boves plurimos, et populo qui venerat cum eo: persuasitque illi, ut ascenderet in Ramoth Galaad.

Dixitque Achab rex Israel ad Josaphat regem Juda: Veni mecum in Ramoth Galaad.

Cui ille respondit: Ut ego, et tu: sicut populus tuus, sic et populus meus: tecumque erimus in bello.

Dixitque Josaphat ad regem Israel: Consule, obsecro, impræsentiariam sermonem Domini. Congregavitque rex Israel prophetarum quadringentos viros, et dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescера?

At illi: Ascende, inquit, et tradet Deus in manu regis.

Dixitque Josaphat: Nunquid non est hic propheta Domini, ut ab illo etiam requiramus?

Et ait rex Israel ad Josaphat: Est vir unus a quo possumus querere Domini voluntatem, sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore:

Est autem Michæas filius Jemla.

Dixitque Josaphat: Ne loquaris, rex, hoc modo.

Vocavit ergo rex Israel unum de eunuchis, et dixit ei: Voca mihi cito Michæam filium Jemla.

Porro rex Israel, et Josaphat rex Juda, uterque sedebat in solio suo, vestiti cultu regio: Sedebant autem in area juxta portam Samariæ, omnesque prophete vaticinabantur coram eis.

Sedecias vero filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, et ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

Omnesque prophete similiter prophetabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, et prosperaberis, et tradet eos Dominus in manu regis.

Nuntius autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi:

En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant: quæso ergo te ut et sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera. Cui respondit Michæas: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit Deus meus, hoc loquar.

Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere?

Cui ille respondit: Ascendite, cuncta enim prospere venient, et tradentur hostes in manus vestras.

Dixitque rex: Iterum atque iterum te adjuvo, ut non mihi loquaris, nisi quod verum est, in nomine Domini.

At ille ait: Vidi universum Israel dispersum

in montibus, sicut oves absque pastore, et dixit Dominus : Non habent isti dominos : revertatur unusquisque in domum suam in pace.

Et ait rex Israel ad Josaphat : Nonne dixi tibi, quod non prophetaret isto mihi quidquam boni, sed ea quae mala sunt ?

At ille : Idcirco, ait, audite verbum Domini : Vidi Dominum sedentem in solio suo, et omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris et sinistris.

Et dixit Dominus : Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat et corrumpat in Ramoth Galaad ? Cumque diceret unus hoc modo, et alter alio, processit spiritus, et stetit coram Domino, et ait : Ego decipiam eum. Cui Dominus : In quo, inquit, decipies ?

At ille respondit : Egrediar : et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus.

Dixitque Dominus : Decipies, et praevalabis, egredere, et fac ita.

Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, et Dominus locutus est de te mala.

Accessit autem Sedecias filius Chanaana, et percussit Michaeae maxillam, et ait :

Per quam viam transiit Spiritus Domini a me, ut loqueretur tibi ?

Dixitque Michaeas : Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo, ut abscondaris.

Præcepit autem rex Israel, dicens : Tollite Michaeam, et ducite eum ad Amon principem civitatis, et ad Josaphat filium Amelech.

Et dicitis : Haec dicit rex, mittite hunc in carcerem, et date ei panis modicum, et aquae paucillum, donec revertar in pace.

Dixitque Michaeas : Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait : Audite, populi omnes.

Igitur ascenderunt rex Israel et Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

Dixitque rex Israel ad Josaphat : Mulabo habitum, et sic ad pugnandum vadam, tu autem induere vestibus tuis.

Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum.

Rex autem Syriae præceperat duobus equitatus sui, dicens : Ne pugnetis contra minimum,

aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel.

Itaque cum vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt : Rex Israel iste est.

Et circumdederunt eum dimicantes :

At ille clamavit ad Dominum, et auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

Cum enim vidissent duces equitatus, quod non esset rex Israel, reliquerunt eum.

Accidit autem ut unus e populo sagittam in incertum jaceret, et percuteret regem Israel inter cervicem et scapulas.

At ille aurigæ suo ait : Convertite manum tuam, et educ me de acie, quia vulneratus sum.

Et finita est pugna in die illo.

Porro rex Israel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, et mortuus est, occidente sole.

Cap. XIX. — Reversus est autem Josaphat rex Juda in domum suam pacifice in Jerusalem.

Cui occurrit Jeu filius Anani Videns, et ait ad eum : Impio præbes auxilium, et his qui oderunt Dominum, amicitia jungeris, et idcirco iram quidem Domini merebaris ; sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda, et præparaveris cor tuum, ut requireres Deum.

Habitavit ergo Josaphat in Jerusalem.

Rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, et revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

Constituitque iudices terre in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca.

Et præcipiens iudicibus : Videte, ait, quid faciatis : non enim hominis videtis iudicium, sed Domini, et quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

Sit timor Domini vobiscum, et cum diligentia cuncta facite : non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

In Jerusalem quoque constituit Josaphat levitas, et sacerdotes, et principes familiarum ex Israel, ut iudicium et causam Domini judicarent habitatoribus ejus¹.

est, quod pro יִשְׂרָאֵל perquam simili scriptura legerit יִשְׂרָיִל, sive *isod* ultimum pro *vau*, quae sola magnitudine distant, accepit; hoc nempe *habitatores* nomen significat, Graec. κατοικοῦντας.

Præcepitque eis, dicens : Sic ageris in timore Domini fideliter et corde perfecto.

Omnem causam, quae venerit ad vos, fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem et cognationem, ubicunque questio est de lege, de mandato, de caeremoniis, de justificationibus : ostendite eis, ut non peccent in Dominum, et ne veniat ira super vos et super fratres vestros :

Sic ergo ageris, et non peccabitis.

Amarias autem sacerdos et pontifex vester, in his, quae ad Dominum pertinent, praesidebit.

Porro Zabadias filius Ismael, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quae ad regis officium pertinent : habebitisque magistros levitas coram vobis :

Confortamini, et agite diligenter, et erit Dominus vobiscum in bonis.

Cap. XX. — Post hæc congregati sunt filii Moab, et filii Ammon, et cum eis de Ammonitis¹, ad Josaphat, ut pugnarent contra eum.

Veneruntque nuntii, et indicaverunt Josaphat, dicens : Venit contra te multitudo magna, de his locis quae trans mare sunt, et de Syria, et ecce consistunt in Asasonthamar, quae est Engaddi.

Josaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, et predicavit jejuniun universo Juda.

Congregatusque est Juda ad deprecandum Dominum ; sed et omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

Cumque stetisset Josaphat in medio caetu Juda, et Jerusalem, in domo Domini ante atrium novum, ait : Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in caelo, et dominaris cunctis regnis gentium.

In manu tua est fortitudo et potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

Nonne tu, Deus noster, interfecisti omnes habitatores terrae hujus coram populo tuo Israel, et dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum ?

Habitaveruntque in ea et extruxerunt in illa sanctorum nomini tuo, dicentes :

Si irruerint super nos mala, gladius iudicii, pestilentia, et fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum, et clamabimus ad te in tribulationibus nostris, et exaudies, salvosque facies.

Nunc igitur ecce filii Ammon, et Moab, et mons Seir, per quos non concessisti Israeli, ut transiret quando egrediebatur de Aegypto, sed declinaverunt ab eis, et non interfecerunt illos.

E contrario agunt et nituntur ejicere nos de possessione, quam tradidisti nobis, Deus noster, ergo non judicabis eos ?

In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quae irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

Omnis vero Juda stabat coram Domino, cum parvulis, et uxoribus et liberis suis :

Erat autem Jaziel filius Zachariae, filii Banaiae, filii Jeiel, filii Mathaniae, levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbae, et ait :

Attendite, omnis Juda, et qui habitatis in Jerusalem, et tu, rex Josaphat : Hee dicit Dominus vobis : Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem : non est enim vestra pugna, sed Dei.

Cras descendetis contra eos : ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, et invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Jeruel.

Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos.

Juda et Jerusalem, nolite timere, nec paveatis : cras egrediemini contra eos, et Dominus erit vobiscum.

Josaphat ergo et Juda, et omnes habitatores Jerusalem, ceciderunt proni in terram coram Domino, et adoraverunt eum.

Porro levite de filiis Caath, et de filiis Core, laudabant Dominum Deum Israel voce magna, in excelsum.

Cumque mane surrexissent, egressi sunt per

1. Mss. plerique omnes, *Ammanitis*, quod et Martianeus notat. Sed alii multo aliter, præcipue editi, et quos magno numero laudat Menochius, libri, pro eo præferunt *Idumæi*. Quam tamen lectionem in liis,

desertum Thebe : protectisque eis, sians Josaphat in medio eorum, dixit :

Audite me, Juda, et omnes habitatores Jerusalem : credite in Domino Deo vestro, et securi critis : credite prophetis ejus, et cuncta evenient prospera.

Deditque consilium populo, et statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, et antecederent exercitum, ac voce consona dicerent :

Confitemini Domino, quoniam in æternam misericordia ejus.

Cumque cõpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, et Moab, et montis Seir, qui egressi fuerant, ut pugnarent contra Judam, et percussi sunt.

Namque filii Ammon, et Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent et delerent eos : cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

Porro Juda cum venisset ad speculam, quæ respicit ad solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere. Venit ergo Josaphat, et omnis populus cum eo, ad detrahenda spolia mortuorum : inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque, et vasa pretiosissima, et diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

Die autem quarto congregati sunt in valle Benedictionis : etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum vallis Benedictionis usque in præsentem diem.

Reversusquo est omnis vir Juda, et habitatores Jerusalem, et Josaphat ante eos, in Jerusalem eum lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

Ingressique sunt Jerusalem cum psalteriis, et citharis, et tubis, in domum Domini.

Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cum audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israel.

Quievitque regnum Josaphat, et præbuit ei Deus pacem per circuitum.

Regnavit igitur Josaphat super Judam, et erat triginta quinque annorum cum regnare cõpisset :

Viginti autem et quinque annis regnavit in Jerusalem.

Nomen matris ejus Azuba, filia Selahi.

Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

Veruntamen excelsa non abstulit, et adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

Reliqua autem gestorum Josaphat priorum et novissimorum, scripta sunt in verbis Jeu filii Anani, quæ digessit in libro regum Israel.

Post hæc inivit amicitias Josaphat rex Juda cum Ochozia rege Israel, ejus opera fuerunt impiissima.

Et particeps fuit, ut facerent naves, quæ irent in Tharsis : feceruntque classem in Asiongaber.

Prophetavit autem Eliezer filius Dodai de Maresa ad Josaphat, dicens : Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritaque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

Cap. XXI. — Dormivit autem Josaphat cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate David.

Regnavitque Joram filius ejus pro eo. Qui habuit fratres, filios Josaphat, Azariam, et Jaiel, et Zachariam, et Azariam, et Michael, et Saphatiam, omnes hi, filii Josaphat regis Israel.

Deditque eis pater suus multa munera argenti, et auri, et pensationes, cum civitatibus munitissimis in Juda : regnum autem tradidit Joram, eo quod esset primogenitus.

Surrexit ergo Joram super regnum patris sui : cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, et quosdam de principibus Israel.

Triginta duorum annorum erat Joram cum regnare cõpisset, et octo annis regnavit in Jerusalem.

Israel, tam in excusis quam in mss. מלך ישראל, in hanc difficultatem consulat qui voluerit volumina criticorum sacrorum. MART.

Ambulavitque in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab : filia quippe Achab erat uxor ejus, et fecit malum in conspectu Domini.

Noluit autem Dominus disperdere domum David, propter pactum quod ierat eum eo, et quia promiserat ut daret ei lucernam, et filiis ejus omni tempore.

In diebus illis rebellavit Edom, ne esset subditus Jude, et constituit sibi regem.

Cumque transisset Joram cum principibus suis, et cincto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, et percussit Edom, qui se circumdederat, et omnes duces equitatus ejus.

Attamen rebellavit Edom, ne esset subditioe Juda, usque ad hanc diem.

Eo tempore et Lobna recessit, ne esset sub manu illius.

Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum : insuper et excelsa fabricatus est in urbibus Juda, et fornicari fecit habitatores Jerusalem, et prævaricari Judam.

Allate sunt autem ei litteræ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat :

Hec dicit Dominus Deus David patris tui : Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, et in viis Asa regis Juda, sed incessisti per iter regum Israel, et fornicari fecisti Judam, et habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper et fratres tuos, domum patris tui, meliores te, occidisti, ecce Dominus percussit te plaga magna, cum populo tuo, et filiis, et uxoribus tuis, universaque substantia tua.

Tu autem agrotabis pessimo languore uteri, donec egrediantur vitalia tua paulatim per dies singulos.

Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philistinorum, et Arabum, qui confines sunt Ethiopibus. Et ascenderunt in terram Juda, et vastaverunt eam, diripueruntque eunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis.

Insuper et filios ejus, et uxores : nec remansit ei filius, nisi Joachaz, qui minimus natus erat.

Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanibili.

Cumque diei succederet dies, et temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus : et sic longa consumptus tabe, ita ut egeret etiam viscera sua, languore pariter et vita caruit.

Mortuusque est in infirmitate pessima, et non fecit ei populus secundum morem combustionis, exsequias, sicut fecerat majoribus ejus.

Triginta duorum annorum fuit, cum regnare cõpisset, et octo annis regnavit in Jerusalem.

Ambulavitque non recte, et sepelierunt eum in civitate David : veruntamen non in sepulchro regum.

Cap. XXII. — Constituerunt autem habitatores Jerusalem Ochoziam filium ejus minimum, regem pro eo :

Omnes enim majores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra.

Regnavitque Ochozias filius Joram regis Juda. Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare cõpisset, et uno anno regnavit in Jerusalem, et nomen matris ejus Athalia filia Amri.

Sed et ipse ingressus est per vias domus Achab, mater enim ejus impulit eum, ut impie ageret.

Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab : ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui, in interitum ejus.

Ambulavitque in consiliis eorum. Et perroxit cum Joram filio Achab rege Israel, in bellum contra Azael regem Syriæ in Ramoth Galaad : Vulneraveruntque Syrii Joram. Qui reversus est, ut curaretur in Jezrael : multas enim plagas acceperat in supradicto certamine.

Igitur Ochozias filius Joram rex Juda, descendit ut inviseret Joram filium Achab in Jezrael agrotantem.

Voluntatis quippe fuit Dei adversus Ochoziam, ut veniret ad Joram :

Et cum venisset, et egrediretur eum eo adversum Jeu filium Namsi, quem unxit Dominus, ut deleret domum Achab.

Cum ergo subverteret Jeu domum Achab, invenit principes Juda, et filios fratrum Ochozias, qui ministrabant ei, et interfecit illos.

Ipsumque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria : adductumque ad se, occidit, et sepellerunt eum : eo quod esset filius Josaphat, qui quaesierat Dominum in toto corde suo. Nec erat ultra spes aliqua, ut de stirpe quis regnaret Ochozia.

Siquidem Athalia mater ejus, videns quod mortuus esset filius suus, surrexit, et interfecit omnem stirpem regiam domus Joram,

1. Editi libri cum aliquot mss. regis Juda, Canon Memmianus legit in contextu regis Juda, in margine vero Israel. Plures antiquioresque Latini mss. consonant Hebræorum codicibus, ubi legitur nomen

Porro Josabeth filia regis tulit Joas filium Ochozia, et furata est eum de medio filiorum regis, cum interficerentur: absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum:

Josabeth autem, quae absconderat eum, erat filia regis Joram uxor Joiada pontificis, soror Ochozia, et idecirco Athalia non interfecit eum. Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia, super terram.

Cap. XXIII. — Anno autem septimo confortatus Joiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroham, et Ismael filium Johanan, Azariam quoque filium Obed, et Maasian filium Adaiæ, et Elisaphat filium Zeehi: et inivit cum eis fedus.

Qui circumeuntes Judam, congregaverunt levitas de cunctis urbibus Juda, et principes familiarum Israel, veneruntque in Jerusalem.

Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege, dixitque ad eos Joiada:

Ecco filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David.

Iste est ergo sermo quem facietis:

Tertia pars vestrum, qui veniunt ad sabbatum, sacerdotum et levitarum et janitorum, erit in portis:

Tertia vero pars ad domum regis;

Et tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti:

Omne vero reliquum vulgus sit in atrii domus Domini.

Nec quispiam alius ingrediatur domum Domini, nisi sacerdotes, et qui ministrant de levitis: ipsi tantummodo ingrediantur, quia sanctificati sunt: et omne reliquum vulgus observet custodias Domini.

Levitæ autem circumdant regem, habentes singuli arma sua (et si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege et intrante et egrediente.

1. Intactum reliquimus nomen istud *Obed*, quod ita scriptum reperiretur in editis libris, in ms. Colbertino Anciensi ac in textu Hebraico. Cæteri mss. codices legunt *Obed* cum duplici *d* juxta primum versiculum superioris capituli decimi quinti, in quo nomen *וֹבֵד* *Obed* occurrit; et Azarias filius etiam *Obed* dicitur. *MARR.*

2. Verba isthæc *dederuntque in manu ejus tenendam legem*, neque Hebræus textus, neque Græ-

fecerunt ergo levite, et universus Juda, juxta omnia quæ præceperat Joiada pontifex, et assumpserunt singuli viros qui sub se erant, et veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleverant sabbatum, et egressuri erant.

Siquidem Joiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant.

Deditque Joiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque et peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini.

Constituitque omnem populum tenentium pugiones, a parte templi dextra, usque ad partem templi sinistram, coram altari et templo, per circuitum regis.

Et eduxerunt filium regis, et imposuerunt ei diadema, et testimonium, dederuntque in manu ejus tenendam legem, et constituerunt eum regem:

Unxit quoque illum Joiada pontifex, et filii ejus: imprecati sunt, atque dixerunt: Vivat rex.

Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu et principes turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, et diversi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua, et ait: Insidia, insidia.

Egressus autem Joiada pontifex ad centuriones et principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, et interficiatur foris gladio.

Præcepitque sacerdos, ne occideretur in domo Domini.

Et imposuerunt cervicibus ejus manus:

Cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

Pepigit autem Joiada fedus inter se, univer-

cus, neque demum veteros alia versiones habent. Ac licet fortasse suspicari (siquidem *testimonii* nomine significari hic vulgo putant legis præcepta, ut Hebræi autumant phylacteria, parva ex membranis volumina ob oculos gerenda) totam hæc copiam ejus esse nominis glossemata ab studioso aliquo assumtum: sunt enim et mss. nonnulli codices Latini, Calmeto teste, qui eam plane omittant.

samque populum, et regem, ut esset populus Domini.

Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, et destruxerunt eam: et altaria ac simulacra illius confrugerunt:

Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

Constituit autem Joiada præpositos in domo Domini sub manibus sacerdotum et levitarum, quos distribuit David in domo Domini, ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Mosi, in gaudio et canticis, juxta dispositionem David.

Constituit quoque janitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

Assumpsitque centuriones, et fortissimos viros ac principes populi, et omne vulgus terræ, et fecerunt descendere regem de domo Domini, et introire per medium porte superioris in domum regis, et collocaverunt eum in solio regali.

Lætatusque est omnis populus terræ: et urbs quievit: porro Athalia interfecta est gladio.

Cap. XXIV. — Septem annorum erat Joas cum regnare cepisset, et quadraginta annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Joiadæ sacerdotis.

Accepit autem ei Joiada uxores duas, e quibus genuit filios et filias.

Post quæ placuit Joas, ut instauraret domum Domini. Congregavitque sacerdotes, et levitas, et dixit eis:

Egredimini ad civitates Juda, et colligite de universo Israel pecuniam ad sarta tecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatoque hoc facite.

Porro levitæ egere negligentius.

Vocavitque rex Joiadam principem, et dixit ei: Quare tibi non fuit cura, ut cogeres levitas inferre de Juda et de Jerusalem pecuniam, quæ constituta est a Mose servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii?

Athalia enim impiissima, et filii ejus, destruxerant domum Dei, et de universis, quæ sanctificata fuerant templo Domini, ornaverant fanum Baalim.

Præcepit ergo rex, et fecerunt arcam: posu-

eruntque eam juxta portam domus Domini forinsecus.

Et prædicatum est in Juda et Jerusalem, ut deferrent singuli pretium Domino, quod constituit Moses servus Dei super omnem Israel in deserto.

Lætatique sunt cuncti principes, et omnis populus: et ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt ita ut impletetur.

Cumque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus levitarum (videbant enim multam pecuniam), ingrediebatur scriba regis, et quem primus sacerdos constituerat: effundebantque pecuniam quæ erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suum, sicut quæ faciabant per singulos dies, et congregata est infinita pecunia.

Quam dederunt rex et Joiada his qui præerant operibus domus Domini.

At illi conducebant ex ea cæsores lapidum, et artifices operum singulorum, ut instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri et æris, ut quod cadere cœperat, fulciretur.

Egeruntque hi qui operabantur industrie, et abducebant parietum cæstris per manus eorum, ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, et firmiter eam stare fecerunt.

Cumque compleissent omnia opera, detulerunt coram rege et Joiada reliquam partem pecunie: de qua facta sunt vasa templi in ministerium, et ad holocausta, phialæ quoque, et cætera vasa aurea et argentea:

Et offerebantur holocausta in domo Domini jugiter cunctis diebus Joiadæ.

Senuit autem Joiada plenus dierum, et mortuus est, cum centum triginta esset annorum.

Sepelieruntque eum in civitate David cum regibus, eo quod fecisset bonum cum Israel et cum domo ejus.

Postquam autem obiit Joiada, ingressi sunt principes Juda, et adoraverunt regem, qui delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.

Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis et sculptilibus, et facta est ira contra Judam et Jerusalem propter hoc peccatum.

Mittebatque eis prophetas, ut revertentur ad Dominum, itaque protestantes illi audire volebant.

Spiritus quoque Dei induit Zachariam filium Joiadæ sacerdotem, et stetit in conspectu populi, et dixit eis:

Hæc dicit Dominus Deus : Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, et dereliquistis Dominum, ut derelinqueret vos ?

Qui congregati adversus eum, miserunt lapides juxta regis imperium in atrio domus Domini.

Et non est recordatus Joas rex misericordias, quam fecerat Joiada pater illius secum, sed interfecit filium ejus.

Qui cum moreretur, ait : Videat Dominus, et requirat.

Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ : venitque in Judam et Jerusalem, et interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi Damascus.

Et certe cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum :

In Joas quoque ignominiosa exercuere iudicia.

Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis.

Surrexerunt autem contra eum servi sui, in ultionem sanguinis filii Joiade sacerdotis, et occiderunt eum in lectulo suo, et mortuus est.

Sepelieruntque eum in civitate David, sed non in sepulchris regum.

Insidiati vero sunt ei Zabad filius Semmaath Ammonitidis, et Jozabad filius Semarith Meabitudis.

Porro filii ejus, ac summa pecunie quæ adnata fuerat sub eo, et instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in libro regum.

Regnavit autem Amasias filius ejus pro eo.

Cap. XXV. — Viginti quinque annorum erat Amasias cum regnare cœpisset, et viginti novem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris Joadam de Jerusalem.

Fecitque bonum in conspectu Domini : verumtamen non in corde perfecto.

Cumque roboratum sibi videret imperium, jugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum, sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in libro legis Mosi, ubi præcepit Dominus, dicens :

Non occidentur patres pro filiis, neque filii

pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur.

Congregavit igitur Amasias Judam, et constituit eos per familias, tribunosque et centuriones in universo Juda et Benjamin :

Et recensuit a viginti annis et sursum, invenitque trecenta millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam, et tenerent hastam et clypeum.

Mercede quoque conduxit de Israel centum millia robustorum, centum talentis argenti.

Venit autem homo Dei ad illum, et ait : O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel : non est enim Dominus cum Israel et cunctis filiis Ephraim :

Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus : Dei quippe est et adjuvare, et in fugam convertere.

Dixitque Amasias ad hominem Dei : Quid ergo fiet de centum talentis quæ dedi militibus Israel ? Et respondit ei homo Dei : Habet Dominus unde tibi dare possit multo his plura.

Separavit itaque Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum.

At illi contra Judam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam.

Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, et abiit in vallem Salinarum, percussitque filios Seir decem millia.

Et alia decem millia cœperunt filii Juda, et adduxerunt ad præruptum cujusdam petræ præcipitaveruntque eos de summo in præceps, qui universi creperunt.

At ille exercitus, quem remiseraat Amasias, ne secum iret ad prælium, diffusus est in civitatibus Juda, a Samaria usque ad Bethoron, et interfecit tribus millibus, diripuit prædam magnam.

Amasias vero post cædam Idumæorum, et allatos deos filiorum Seir, statuit filios in deos sibi, et adorabat eos, et illis adolebat incensum.

Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei : Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tua ?

Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei : Num consiliarius regis es ? Quiesce, ne interficiam te.

Discedensque propheta : Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, et insuper non acquievisti consilio meo.

Igitur Amasias rex Juda, inito pessimo consilio, misit ad Joas filium Joachaz filii Jeu, regem Israel, dicens : Veni, videamus nos mutuo.

At ille remisit nuntium, dicens : Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens : Da filiam tuam filio meo uxorem : et ecce bestia, quæ erant in silva Libani, transierunt, et conculcaverunt carduum.

Dixisti : Percussi Edom, et ideo erigitur cor tuum in superbiam : sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas et tu, et Juda tecum ?

Noluit audire Amasias, eo quod Domini esset voluntas, ut traderetur in manibus hostium propter deos Edom.

Ascendit igitur Joas rex Israel, et mutos sibi præbuere conspectus :

Amasias autem rex Juda erat in Beth-Sames Juda :

Corruitque Juda coram Israel, et fugit in tabernacula sua.

Porro Amasian regem Juda, filium Joas filii Joachaz, cepit Joas rex Israel in Beth-Sames, et adduxit in Jerusalem, destruxitque murum ejus a porta Ephraim usque ad portam Anguli, quadringentis cubitis.

Omne quoque aurum, et argentum, et universa vasa, quæ repererat in domo Dei, et apud Obeddom. In thesauris etiam domus regie, et filios obsidum reduxit Samaritanam.

Vixit autem Amasias filius Joas rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz rex Israel, quindecim annis.

Reliqua autem sermonum Amasie priorum et novissimorum scripta sunt in libro regum Juda et Israel.

Qui postquam recessit a Domino, totenderunt ei insidias in Jerusalem.

Cumque fugisset Lachis, miserunt, et interfecerunt eum ibi.

Reportantesque super equos sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David :

Cap. XXVI. — Omnis autem populus Juda filium ejus Oziam annorum sexdecim constituit regem pro patre suo Amasia.

Ipse edificavit Ailath, et restituit eam ditioni Juda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

Sexdecim annorum erat Ozias cum regnare cœpisset, et quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem :

Nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Amasias pater ejus. Et exquisivit Deum in diebus Zacharie intelligentis et videntis Deum : cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.

Denique egressus est, et pugnavit contra Philistinum, et dextravit murum Geth, et murum Jabnie, murumque Azoti :

Edificavit quoque oppida in Azoto, et in Philistinum.

Et adjuvit eum Deus contra Philistinum, et contra Arabes, qui habitabant in Gurbal, et contra Ammonitas.

Appendebantque Ammonite munera Ozie : et divulgatum est nomen ejus usque ad introitum Egypti propter crebras victorias.

Edificavitque Ozias turres in Jerusalem super portam Anguli et super portam Vallis, et reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

Exstruxit etiam turres in solitudine, et fodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus quam in eremi vastitate :

Vineas quoque habuit, et vitutores in montibus, et in Carmelo : erat quippe homo agriculture deditus.

Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebat ad prælia, sub manu Jeiel scribæ, Masieque doctoris, et sub manu Ananie, qui erat de ducibus regis.

Omnisque numerus principum per familias virorum fortium duorum millium sexcentorum.

Et sub eis universus exercitus, trecentorum et septem millium quingentorum : qui erant

1. Hebræus non דוד David hic habet, sed יודרה יודרה Juda. Nihiloscius, veteres alii plerique omnes interpretes, ac vulgati Latini libri David pari consensu præferunt.

2. Sic legit canon Memmianus in corpore : sed trecentis vero in margine sexcentos notat, et pro septem millibus vii millia. Quæ variantes lectiones, errores sunt antiquariorum seu veterum exscriptorum Latinorum. MAAR.

apti ad bella, et pro rege contra adversarios dimicabant.

Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitum, clypeos, et hastas, et galeas, et loricas, arcusque et fundas ad jaciendos lapides.

Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, et in angulis murorum, ut mitterent sagittas et saxa grandia: egressumque est nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, et corroborasset illum.

Sed cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, et neglexit Dominum Deum suum:

Ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, et cum eo sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi, resisterunt regi, atque dixerunt:

Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo.

Iratusque est Ozias, et tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus.

Statimque orta est lepra in fronte ejus coram sacerdotibus in domo Domini super altare thymiamatis.

Cumque respexisset eum Azarias pontifex, et omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, et festinato expulerunt eum.

Sed et ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sensitisset illico plagam Domini.

Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis sue, et habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini.

Porro Joatham filius ejus rexit domum regis, et judicabat populum terra.

Reliqua autem sermonum Oziae priorum et novissimorum scripsit Isaias filius Amos, propheta.

Dormivitque Ozias cum patribus suis, et sepelierunt eum in agro regalium sepulcorum, quod esset leprosus: regnavitque Joatham filius ejus pro eo.

Cap. XXVII. — Viginti quinque annorum erat Joatham cum regnare cepisset, et sexdecim annis regnavit in Jerusalem:

Nomen matris ejus Jerusa filia Sadoe.

Fecitque quod rectum erat coram Domino, juxta omnia quae fecerat Osias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini, et adhuc populus delinquebat.

Ipse edificavit portam domus Domini excelsam, et in muro Ophel multa construxit.

Urbes quoque edificavit in montibus Juda, et in saltibus castella et turres.

Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, et vicit eos, dederuntque et filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, et decem milia coros tritici, ac totidem coros hordei: haec ei præbuerunt filii Ammon, in anno secundo et tertio.

Corroboratusque est Joatham, eo quod direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

Reliqua autem sermonum Joatham et omnes pugnae ejus, et opera, scripta sunt in libro regum Israel et Juda.

Viginti quinque annorum erat cum regnare cepisset, et sexdecim annis regnavit in Jerusalem.

Dormivitque Joatham cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David, et regnavit Achaz filius ejus pro eo.

Cap. XXVIII. — Viginti annorum erat Achaz cum regnare cepisset, et sexdecim annis regnavit in Jerusalem.

Non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus: sed ambulavit in viis regum Israel, insuper et statuas fudit Baalim.

Ipse est, qui adolevit incensum in valle Benenon, et lustravit filios suos in igne, juxta ritum gentium quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel.

Sacrificabat quoque, et thymiana succendebat in excelsis, et in collibus, et sub omni ligno frondoso.

Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manu regis Syriae, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de ejus imperio, et adduxit in Damascum:

Manibus quoque regis Israel traditus est, et percussus plaga grandi.

Occiditque Phacee, filius Romelie, de Juda centum viginti millia in die uno, omnes viros

bellatores: eo quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, et Ezricam ducem domus ejus, Eleenam quoque secundum a rege.

Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, et puellarum, et infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded, qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis:

Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Juda tradidit eos in manibus vestris, et occidit eos atrociter, ita ut ad caelum pertingeret vestra crudelitas.

Insuper filios Juda et Jerusalem vultis vobis subijcere in servos et ancillas: quod nequam facto opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

Sed audite consilium meum, et reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Johanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, et Amasa filius Adali, contra eos qui veniebant de prælio, et dixerunt eis:

Non introductis hic captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adjicere super peccata nostra, et vetera cumulare delicta? Grande quippe peccatum est, et ira furoris Domini imminet super Israel.

Dimiseruntque viri bellatores prædam, et universa que ceperant, coram principibus et omni multitudine.

Steteruntque viri quos supra memoravimus, et apprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis.

Cumque vestissent eos, et calcassent, et refecissent cibo ac potu, unxissentque propter laborem, et adhibuissent eis curam, quicumque ambulare non poterant, et erant imbecillo corpore, imposuerunt eos jumentis, et adduxerunt

Jericho civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt Samariam.

Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, auxilium postulans.

Veneruntque Idumæi, et percusserunt multos ex Juda, et ceperunt prædam magnam.

Philistinim quoque diffusi sunt per urbes campestres, et ad meridiem Juda: ceperuntque Beth-Sames, et Aialon, et Gaderoth, Socho quoque, et Thannan, et Gamzo, cum viculis suis, et habitaverunt in eis.

Humiliaverat enim Dominus Judam propter Achaz regem Juda, eo quod nudasset eum auxilio, et contemptui habuisset Dominum.

Adduxitque contra eum Thelgath Phalnasar¹, regem Assyriorum, qui ei afflixit eum et, nullo resistente, vastavit.

Igitur Achaz, spoliata domo Domini, et domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera, et tamen nihil ei prætulit.

Insuper et in tempore angustiae suae auxit contemplantum in Dominum, ipse per se rex Achaz immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, et dixit:

Dii regum Syriae auxiliantur eis, quos ego placabo hostilis, et aderunt mihi: cum e contrario ipsi fuerint ruinae ei et universo Israel.

Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque contractis, clausit januas templi Dei, et fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem.

In omnibus quoque urbibus Juda exstruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

Reliqua autem sermonum ejus et omnium operum priorum² et novissimorum scripta sunt in libro regum Juda et Israel.

Dormivitque Achaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate Jerusalem³; neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnavitque Ezechias filius ejus pro eo.

Cap. XXIX. — Igitur Ezechias regnare cepit, cum viginti quinque esset annorum, et viginti novem annis regnavit in Jerusalem.

1. Mss. Latini constanter legunt hic supra *Theglath Phalsar*, de quo dictus est sufficienter. *MAR.*

2. Latini alii libri addunt *suorum*.

3. Mommsianus canon retinet hoc loco variantem unctionem: nam in contextu ita habet *in civitate*

David: sed pro *David* notat in margine *Hierusalem*. *LXX* legunt in *civitate David*, quod verum comprobatur e vers. 20, cap. xvi, lib. IV Regum. Hebraeus sepelierunt eum in civitate, in *Jerusalem*. *MAR.*

Nomen matris ejus Abia, filia Zachariae.

Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia quae fecerat David pater ejus.

Ipsa [Al. ipso] anno et mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini, et instauravit eas.

Adduxitque sacerdotes atque levitas, et congregavit eos in plateam orientalem.

Dixitque ad eos: Audite me, levitae, et sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, et auferte omnem immunditiam de sanctuario.

Peccaverunt patres nostri, et fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: evertentur facies suas a tabernaculo Domini et praebuerunt dorsum.

Clauserunt ostia, quae erant in porticu, et extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, et holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel.

Conciliatus est itaque furor Domini super Judam et Jerusalem, tradiditque eos in commotionem, et in interitum, et in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

En, corruerunt patres nostri gladiis, filii nostri, et filiae nostrae, et conjuges captivae ductae sunt, propter hoc scelus.

Nunc ergo placet mihi, ut ineamus foedus cum Domino Deo Israel, et avertet a nobis furorem irae suae.

Filii mei¹, nolite negligere, vos elegit Dominus, ut stetis coram eo, et ministretis illi, colatisque eum, et cremetis² incensum.

Surrexerunt ergo levitae: Maath filius Amasai [Al. Amasiae], et Joel filius Azariae, de filiis Caath.

Porro de filiis Merari, Cis filius Abdi [Al. Abdai], et Azarias filius Jaalelel [Al. Jalaleel]. De filiis autem Gerson, Joa filius Zemina, et Eden filius Joa.

At vero de filiis Elisaphan, Samri, et Jaiel.

De filiis quoque Asaph, Zacharias et Mathanias;

Necnon de filiis Eman, Jaiel, et Semei:

Sed et de filiis Idithun, Semeias et Oziel.

Congregaveruntque fratres suos, et sanctifi-

cati sunt, et ingressi sunt juxta mandatam regis et imperium Domini, ut explerent domum Dei.

Sacerdotes quoque ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt levitae, et asportaverunt ad torrentem Cedron foras.

Ceperunt autem prima die mensis primi mundare et in die octavo ejusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, explieruntque templum diebus octo, et in die sexta decima mensis ejusdem quod coeperant, impleverunt.

Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, et dixerunt ei:

Sanctificavimus omnem domum Domini, et altare holocausti, vasaque ejus, necnon et mensam propositionis cum omnibus vasis suis, cunctamque templi suppellectilem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam praevicatus est, et ecce exposita sunt omnia coram altare Domini.

Consurgensque diluculo, Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, et ascendit in domum Domini:

Obtuleruntque simul tauros septem, arietes septem, agnos septem, et hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Juda.

Dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare Domini.

Mactaverunt igitur tauros et susceperunt sacerdotes sanguinem, et fuderunt illum super altare:

Mactaverunt etiam arietes, et illorum sanguinem super altare fuderunt;

Immolaveruntque agnos, et fuderunt super altare sanguinem.

Applicueruntque hircos pro peccato, coram rege et universa multitudine, imposueruntque manus suas super eos: et immolaverunt illos sacerdotes, et asperserunt sanguinem eorum coram altare pro piaculo universi Israelis:

Pro omni quippe Israel praeeperat rex ut holocaustum fieret, et pro peccato.

Constituit quoque levitas in domo Domini, cum cymbalis, et psalteriis, et citharis, secundum dispositionem David, et Gad Videntis regis, et Nathan prophetae:

Siquidem Domini praeeptum fuit per manum prophetarum ejus.

Steteruntque levitae tenentes organa David, et sacerdotes tubas.

Et jussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare:

Cumque offerrentur holocausta, coeperunt laudes canere Domino, et clangere tubis, atque in diversis organis, quae David rex Israel¹ preparaverat, concrepare.

Omni autem turba adorante, cantores et ii qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec completeretur holocaustum.

Cumque finita esset oblatio, incurvatus est rex, et omnes qui erant cum eo, et adoraverunt.

Praecepitque Ezechias et principes levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, et Asaph Videntis: qui laudaverunt eum magna letitia, et curvato genu adoraverunt.

Ezechias autem etiam haec addidit: Impletis manus vestras Domino, accedite, et offerte victimas, et laudes in domo Domini.

Obtulit ergo universa multitudo hostias, et laudes, et holocausta, mente devota.

Porro numerus holocaustorum, quae obtulit multitudo, hic fuit, tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, et oves tria millia.

Sacerdotes vero pauci erant nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent: unde et levitae fratres eorum adjuverunt eos, donec impleteret opus, et sanctificarentur antistites:

Levitae quoque faciliori ritu sanctificaverunt quam sacerdotes.

Fuerunt ergo holocausta plurima, adipis pacificorum et libamina holocaustorum: et completus est cultus domus Domini.

Latitatusque est Ezechias, et omnis populus, eo quod ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

Cap. XXX. — Misit quoque Ezechias ad omnem Israel et Judam: scripsitque epistolas ad Ephraim et Manassam, ut venirent ad domum

Domini in Jerusalem, et facerent phase Domino Deo Israel.

Inito ergo consilio regis et principum, et universi coetus Jerusalem, decreverunt ut facerent phase mense secundo.

Non enim poterant facere in tempore suo, quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, et populus nondum congregatus fuerat in Jerusalem.

Placuitque sermo regi et omni multitudini.

Et decreverunt ut mitterent nuntios in universum Israel, de Bersabee usque Dan, ut venirent, et facerent phase Domino Deo Israel in Jerusalem: multi enim non fecerant sicut lego praescriptum est,

Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, et principum ejus, in universum Israel et Judam, juxta id quod rex jussorat predicantes:

Filii Israel, revertimini ad Dominum Deum Abraham, et Isaac, et Israel: et revertetur ad reliquias, quae effugerunt manum regis Assiriorum.

Nolite fieri sicut patres vestri et fratres, qui recesserunt a Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.

Nolite indurare cervices vestras, sicut patres vestri: tradite manus Domino, et venite ad sanctuarium ejus, quod sanctificavit in aeternum:

Servite Domino Deo patrum vestrorum, et avertetur a vobis ira furoris ejus.

Si enim vos reversi fueritis ad Dominum, fratres vestri et filii habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, et revertentur in terram hanc:

Pius enim et clemens est Dominus Deus vester, et non avertet faciem suam a vobis, si reversi fueritis ad eum.

Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem, per terram Ephraim et Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus et subsannantibus eos.

Attamen quidam viri ex Aser, et Manasse, et Zabulon, aquietescentes consilio venerunt Jerusalem.

1. In mss. codicibus filii mi. Consequenter etiam legitur idem mss. filius Amasiae, et filius Abdai, non filius Amasai, aut filius Abdi. MART.

2. Idem hic et pronomen interserunt.

1. Hebraeus atque ipse Graecus textus tantum habent organa David regis Israelis, verbis quoque subsequuntur preparaverat concrepare, praeter-

missis. In pluribus autem mss. Marianus repererat legit pro preparaverat.

In Juda vero facta est manus Domini, ut daret eis cor unum: ut facerent, juxta præceptum regis et principum, verbum Domini.

Congregatique sunt in Jerusalem populi multi, ut facerent solemnitatem azymorum, mense secundo;

Et surgentes destruxerunt altaria quæ erant in Jerusalem, atque universa, in quibus idolis adolebatur incensum, subvertentes, projecerunt in torrentem Cedron.

Immolaverunt autem phase quarta decima die mensis secundi.

Sacerdotes quoque atque levitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini:

Steteruntque in ordine suo, juxta dispositionem et legem Mosi hominis Dei: sacerdotes vero suscipiebant effundendum sanguinem de manibus levitarum, eo quod multa turba sanctificata non esset: et ideoque levitæ immolarent phase his qui non occurrerant sanctificari Domino.

Magna etiam pars populi de Ephraim, et Manasse, et Issachar, et Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit phase, non juxta quod scriptum est:

Et oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: et non imputabit eis quod minus sanctificati sunt.

Quem exaudivit Dominus, et placatus est populo.

Feceruntque filii Israel, qui inventi sunt in Jerusalem, solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies:

Levitæ quoque et sacerdotes, per organa, quæ suo officio congruebant.

Et locutus est Ezechias ad eor omnium levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino:

Et comederunt septem diebus solemnitas, immolantes victimas pacificorum, et laudantes Dominum Deum patrum suorum.

Placuitque universæ multitudini, ut celebrarent etiam alios dies septem: quod et fecerunt cum ingenti gaudio.

Ezechias enim rex Juda præbuerat multitudini mille tauros, et septem millia ovium:

Principes vero dederunt populo tauros mille, et oves decem millia: sanctificata ergo est sacerdotum plurima multitudo.

Et hilaritate perfusa omnis turba Juda, tam sacerdotum et levitarum quam universæ frequentia, quæ venerat ex Israel: proselytorum quoque de terra Israel, et habitantium in Juda.

Factaque est grandis celebritas in Jerusalem, qualis a diebus Salomonis filii David regis Israel in ea urbe non fuerat.

Surrexerunt autem sacerdotes atque levitæ benedicentes populo: et exaudita est vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum sanctum cæli.

Cap. XXXI. — Cumque hæc fuissent rito celebrata, egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat in urbibus Juda, et frugerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, et altaria destruxerunt non solum de universo Juda et Benjamin, sed et de Ephraim quoque et Manasse, donec penitus everterent:

Reversique sunt omnes filii Israel in possessiones et civitates suas.

Ezechias autem constituit turmas sacerdotales et leviticas per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet quam levitarum, ad holocausta et pacifica, ut ministrarent et confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.

Pars autem regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum, mane semper et vespere, sabbatis quoque et calendis, et solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in lege Mosi.

Præcepit etiam populo habitantium in Jerusalem, ut darent partes sacerdotibus et levitis, ut possent vacare legi Domini.

Quod cum percubisset in auribus multitudinis, plurimas obtulero primitias filii Israel frumenti, vini, et olei, mellis quoque, et omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

Sed et filii Israel et Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas bovum et ovium, decimasque sanctorum quæ voverant

Græco δὲ λέγουσιν τὰς εὐχὰς. Videtur autem aliter in suo legisse exemplari Hieronymus.

1. In Hebræo est in organis, seu vasis fortitudinis Domini: בכלי נזו ליהיה: strictus adhuc in

Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

Mense tertio cooperunt acervorum jacere fundamenta, et mense septimo compleverunt eos.

Cumque ingressi fuissent Ezechias et principes ejus, viderunt acervos, et benedixerunt Domino ac populo Israel.

Interrogavitque Ezechias sacerdotes et levitas, cur ita jacerent acervi.

Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens:

Ex quo creperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, et saturati sumus, remanseruntque plurima, eo quod benedixerit Dominus populo suo; reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

Præcepit igitur Ezechias, ut prepararent horrea in domo Domini.

Quod cum fecissent, intulerunt tam primitias, quam decimas, et quæcumque voverant, fideliter: Fuit autem prefectus eorum Chonenias levita, et Semei frater ejus, secundus.

Post quem Jaiel, et Azarias, et Naath, et Asael, et Jerimoth:

Jazabad quoque, et Eliel, et Jesmachias, et Maath, et Banaias, prepositi sub manibus Chonenias, et Semei fratris ejus, ex imperio Ezechias regis et Azarie pontificis domus Dei ad quos omnia pertinebant.

Core vero filius Jemna levites et janitor orientalis porte, prepositus erat iis quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque et consecratis in Sancta sanctorum.

Et sub cura ejus Eden, et Benjamin, Jesue, et Semeias, Amarias quoque et Sechenias, in civitatibus sacerdotum, ut fideliter distribuere fratribus suis partes, minoribus atque majoribus: exceptis maribus ab annis tribus et supra, cunctisque qui ingrediebantur templum Domini, et quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus juxta divisiones suas, sacerdotibus per familias, et levitis a vicesimo anno et supra, per ordines et turmas suas, universæque multitudini, tam uxoriibus quam liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi, de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

Sed et filiorum Aaron per agros et suburbana

urbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuere universo sexui masculino de sacerdotibus et levitis.

Fecit ergo Ezechias universa quæ diximus, in omni Juda: operatusque est bonum et rectum et verum, coram Domino Deo suo, in universa cultura ministerii domus Domini, juxta legem et ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque, et prosperatus est.

Cap. XXXII. — Post quæ et hujusmodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, et ingressus Judam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.

Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, et totum belli impetum verti contra Jerusalem, inito cum principibus consilio virisque fortissimis, ut obturarentur capita fontium, qui erant extra urbem:

Et hoc omnium decreto sententia, congregavit plurimam multitudinem, et obtulerunt cunctos fontes, et rivum qui fluebat in medio terre, dicentes:

Ne veniant reges Assyriorum, et inveniatur aquarum abundantiam.

Edificavit quoque, agens industrie, omnem murum, qui fuerat dissipatus, et extruxit turres desuper, et forinsecus alterum murum: instauravitque Mello in civitate David, et fecit universi generis armaturam et clypeos:

Constituitque principes bellatorum in exercitu, et convocavit universos in platea porte civitatis, ac locutus est ad eos eorum dicens:

Viriliter agite, et confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, et universam multitudinem, quæ est cum eo.

Multo enim plures nobiscum sunt, quam cum illo.

Cum illo est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis.

Confortatusque est populus hujusmodi verbis Ezechie regis Juda.

Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos Jerusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Juda, et ad omnem populum qui erat in urbe, dicens:

1. Vitiose Latini quidam impressi libri obumbrarent.

Ille dicit Sennacherib rex Assyriorum : In quo habentis fiduciam sedetis obsessi in Jerusalem ?

Num Ezechias decept vos, ut tradat morti in fame et in siti, affirmans quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum ?

Nunquid non iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius et altaria, et precepit Juda et Jerusalem, dicens : Coram altari uno adorabitis, et in ipso comburetis incensum ?

An ignoratis quae ego fecerim, et patres mei cunctis terrarum populis ?

Nunquid prevaluerunt dii gentium, omniumque terrarum, liberare regionem suam de manu mea ?

Quis est de universis diis gentium quas vastaverunt patres mei, qui poterit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu ?

Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, et de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

Sed et alia multa locuti sunt servi ejus, contra Dominum Deum, et contra Ezechiam servum ejus. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemie in Dominum Deum Israel, et locutus est adversus eum :

Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea : sic et Deus Ezechiae eruere non poterit populum suum de manu ista.

Insuper et clamore magno, lingua Judaica, contra populum qui sedebat in muris Jerusalem, personabat, ut terreret eos, et caperet civitatem.

Locutusque est contra Deum Jerusalem, sicut adversum deos populorum terrae, opera manuum hominum.

Oraverunt igitur, Ezechias rex, et Isaias filius Amos prophetae, adversum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in caelum.

Et misit Dominus Angelum, qui percussit omnem virum robustum, et bellatorem, et principem exercitus regis Assyriorum : reversusque est cum ignominia in terram suam.

Cumque ingressus esset domum dei sui, filii qui egressi fuerant de utero ejus, interfecerunt eum gladio.

Salvavitque Dominus Ezechiam et habitatores Jerusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, et de manu omnium, et praestitit eis quietem per circuitum.

Multi etiam deferebant hostias et sacrificia Domino in Jerusalem, et munera Ezechiae regi Juda; qui exaltatus est post haec coram cunctis gentibus.

In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem, et oravit Dominum : exaudivitque eum, et dedit ei signum.

Sed non juxta beneficia, quae acceperat, retribuit, quia elevatum est cor ejus : et facta est contra eum ira et contra Judam et Jerusalem.

Humiliatusque est postea, eo quod exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quam habitatores Jerusalem : et idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiae.

Fuit autem Ezechias dives et inclutus valde, et thesaurus sibi plurimos congregavit argenti et auri et lapidis pretiosi, aromatum, et armorum universi generis, et vasorum magni pretii.

Apothecas quoque frumenti, vini et olei, et praesepia omnium jumentorum, caulasque pecorum :

Et urbes edificavit sibi : habebat quippe greges ovium et armentorum innumerabiles, eo quod dedit ei Dominus substantiam nullam nimis.

Ipsa est Ezechias, qui obtulavit superiorem fontem aquarum Gion, et avertit eas subter ad occidentem urbis David : in omnibus operibus suis fecit prospere quae voluit.

Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus, ut tentaretur et nota fierent omnia quae erant in corde ejus.

Reliqua autem sermonum Ezechiae, et misericordiarum ejus, scripta sunt in visione Isaiae filii Amos prophetae, et in libro regum Juda et Israel.

Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et sepelierunt eum super sepulchra filiorum David, et celebravit ejus exsequias universus Juda, et omnes habitatores Jerusalem : regnavitque Manasses filius ejus pro eo.

Cap. XXXIII. — Duodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem.

Fecit autem malum coram Domino, juxta abominaciones gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israel :

Et conversus instauravit excelsa, quae demolitus fuerat Ezechias pater ejus.

Construxitque aras Baalim, et fecit lucos, et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam.

Edificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus : In Jerusalem erit nomen meum in aeternum.

Edificavit autem ea cuncto exercitui caeli, in duobus atris domus Domini.

Transire quoque fecit filios suos per ignem in valle Benenom :

Observabat somnia, seclabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos et incantatores :

Multaque mala operatus est coram Domino, ut irretiret eum.

Sculptile quoque et conflabile signum posuit in domo Dei, de qua locutus est Deus ad David, et ad Salomonem filium ejus, dicens :

In domo hac et [Al. tac. et] in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

Et moveri non faciam pedem Israel de terra quam tradidi patribus eorum : ita duntaxat si custodierint facere quae precepi eis, cunctamque legem et caeremonias atque judicia per manum Mosi.

Igitur Manasses seduxit Judam, et habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes quas subverterat Dominus a facie filiorum Israel.

Locutusque est Dominus ad eum, et ad populum illum, et attendere noluerunt.

Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum : ceperuntque Manassen, et vinculum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem.

Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum : et egit penitentiam valde coram Deo patrum suorum.

Deprecatusque est eum, et obsecravit intente, et exaudivit orationem ejus.

Reduxitque eum Jerusalem in regnum suum, et cognovit Manasses quod Dominus ipse est [Al. esse] Deus.

Post haec edificavit murum extra civitatem David, ad occidentem Gion in convalle ab in-

troitu portae piscium per circuitum usque ad Ophel, et exaltavit illum vehementer.

Constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Juda unitis :

Et abstulit deos alienos, et simulacrum de domo Domini :

Aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, et in Jerusalem, et projecit omnia extra urbem.

Porro instauravit altare Domini, et immolavit super illud victimas, et pacifica, et laudem.

Praecepitque Judae, ut serviret Domino Deo Israel.

Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

Reliqua autem gestorum Manasses, et obsecratio ejus ad Deum suum : verba quoque Videndum, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

Oratio quoque ejus et exauditio, et cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus edificavit excelsa, et fecit lucos et statuas, antequam ageret penitentiam, scripta sunt in sermonibus Ozai.

Dormivit ergo Manasses cum patribus suis, et sepelierunt eum in domo sua : regnavitque pro eo filius ejus Amon.

Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare coepisset, et duobus annis regnavit in Jerusalem.

Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus :

Et cunctis idolis, quae Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.

Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus : et multo majora deliquit.

Cumque conjurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.

Porro reliqua populi multitudo, caesis iis, qui Amon percusserant, constituit regem Josiam filium ejus pro eo.

Cap. XXXIV. — Octo annorum erat Josias cum regnare coepisset, et triginta et uno anno regnavit in Jerusalem.

Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, et ambulavit in viis David patris sui : non declinavit neque ad dextram, neque ad sinistram.

Octavo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, cepit querere Deum patris sui David :

Et duodecimo anno, postquam¹ operat, mundavit Judam et Jerusalem ab excelsis, et lucis, simulacrisque et sculptilibus.

Destrueruntque coram eo aras Baalim : et simulacra, quæ superposita fuerant, demoliti sunt :

Lucos etiam, et sculptilia succidit atque comminuit :

Et super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

Ossa præterea sacerdotum combussit in altari-bus idolorum, mundavitque Judam et Jerusalem.

Sed et in urbibus Manasse, et Ephraim, et Simeon usque Nephthali, cuncta subvertit.

Cumque altaria dissipasset, et lucos, et sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israel, reversus est Jerusalem.

Igitur anno octavo decimo regni sui, mundata jam terra, et templo Domini, misit Saphan filium Eschie, et Massiam principem civitatis, et Joa filium Joahaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum :

Acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, et quam congregaverant levitæ, et janitores de Manasse, et Ephraim, et universis reliquiis Israel, ab omni quoque Juda, et Benjamin, et habitatoribus Jerusalem, tradiderunt in manibus eorum qui præerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum, et infirma quæque sarcirent.

At illi dederunt eam artificibus et cæmentariis, ut emerant lapides de lapidinis², et ligna ad commissuras ædificii, et ad contiguationem domorum, quæ destruxerant reges Juda. Qui fideliter cuncta faciebant.

Erant autem præpositi operantium, Jaath et Abdias de filiis Merari, Zacharias et Mosollam de filiis Caath, qui urgebant opus : omnes levite scientes organum canere.

1. Vulgati interserunt, quod et subaudiendum est, verbum *regnare*. Ad veterum tamen ms. et Hebr. contextus fidem illud Martianeus expunxit. Verum Hebræus non illud modo verbum retinet, sed et præcedens *postquam*, atque alio fere sensu habet *duodecimo anno cepit mundare Judam, etc.* Videtur

Super eos vero, qui ad varios usus onera portabant, erant scribe, et magistri de levitis janitores.

Cumque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum legis Domini per manum Mosi.

Et ait ad Saphan scribam : Librum legis inveni in domo Domini : et tradidit ei.

At illa intulit volumen ad regem, et nuntiavit et dicens : Omnia quæ dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.

Argentum quod repertum est in domo Domini, confaverunt : datumque est prefectis artificum, et diversa opera fabricantium.

Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum.

Quem cum, rege presente, recitasset, audissetque illo verba legis, scidit vestimenta sua : et præcepit Helciæ, et Ahicam filio Saphan, et Abdon filio Micha, Saphan quoque scribe, et Asia servo regis, dicens :

Ite, et orate Dominum pro me, et pro reliquiis Israel et Juda, super universis sermonibus libri istius, qui repertus est :

Magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine.

Abiit ergo Helcias, et hi qui simul a rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem [41. propheten], uxorem Sellum filii Thecut, filii Hasra custodis vestium : quæ habitabat in Jerusalem in Secunda : et locuti sunt ei verba, quæ supra narravimus.

At illa respondit eis : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Dicite viro qui misit vos ad me :

Hæc dicit Dominus : Ecce ego inducam mala super locum istum, et super habitatores ejus, cunctaque maledicta quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt coram rege Juda. Quia dereliquerunt me, et sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum.

adeo, ut recte constet et in Latino, aut illud quoque verbum retinendum cum Vulgatis et Græco, aut neutrum cum Hebræo.

2. Hic constanter legitur in mss. exemplaribus *lapidinis* : et postea vers. 22, ad *Oldam propheten*. Mart.

Idcirco stillabit furor meus super locum istum, et non exstinguetur.

Ad regem autem Juda, qui misit vos pro Domino deprecandum, sic loquimini :

Hæc dicit Dominus Deus Israel : Quoniam audisti verba voluminis, atque emollitum est cor tuum, et humiliatus est in conspectu Dei, super his quæ dicta sunt contra locum hunc, et habitatores Jerusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, et flevistis coram me : ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

Jam enim colligam te ad patres tuos, et infereris in sepulcrum tuum in pace : nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum et super habitatores ejus.

Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.

At ille, convocatis universis majoribus natu Juda et Jerusalem, ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Juda et habitatores Jerusalem, sacerdotes et levitæ, et cunctus populus a minimo usque ad maximum.

Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis :

Et stans in tribunal suo, percussit fœdus coram Domino, ut ambularet post eum, et custodiret præcepta, et testimonia, et justificationes ejus, in toto corde suo, et in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.

Adjuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Jerusalem et Benjamin : et fecerunt habitatores Jerusalem juxta pactum Domini Dei patrum suorum.

Abstulit ergo Josias cunctas abominaciones de universis regionibus filiorum Israel : et fecit omnes, qui residui erant in Israel, servire Domino Deo suo.

Cunctis diebus ejus non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

Cap. XXXV. — Fecit autem Josias in Jerusalem phase Domino, quod immolatum est quarta decima die mensis primi :

Et constituit sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini.

Levitæ quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est :

Ponite arcam in sanctuario templi, quod edificavit Salomon filius David rex Israel, nequam enim eam ultra portabitis :

Nunc autem ministrato Domino Deo vestro, et populo ejus Israel. Et præparate vos per domos et cognationes vestras, in divisionibus singulorum, sicut præcepit David rex Israel et descripsit Salomon filius ejus.

Et ministrare in sanctuario per familias turmasque leviticas, et sanctificati immolate phase :

Fratres etiam vestros, ut possint juxta verba quæ locutus est Dominus in manu Mosi facere, præparate.

Dedit præterea Josias omni populo, qui fuerat inventus in solemnitate phase, agnos et hædos de gregibus, et reliqui pecoris triginta millia, boumque tria millia. Hæc de regis universa substantia.

Duces quoque ejus, sponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quam sacerdotibus et levitis.

Porro Helcias, et Zacharias, et Jaiel, principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum phase pecora commixta duo millia sexcenta, et boves trecentos.

Chonenias autem, et Semeias, etiam et Nathanael, et fratres ejus, necnon Absabias, et Jeiel, et Jobad, principes levitarum, dederunt cæteris levitis ad celebrandum phase quinque millia pecorum, et boves quingentos.

Præparatumque est ministerium, et steterunt sacerdotes in officio suo :

Levite quoque in turmis, juxta regis imperium.

Et immolatum est phase, asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinem, et levitæ detraherunt pelles hotocestorum : et separaverunt ea, ut darent per domos et familias singulorum, et offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Mosi :

De bobus quoque fecerunt similiter. Et assaverunt phase super ignem, juxta quod lege præceptum est :

Pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, et cacabis, et olibi, et festinato distribuerunt universe plebi :

Sibi autem et sacerdotibus postea paraverunt : Nam in oblatione holocaustorum et adipum usque ad noclem sacerdotes fuerunt occupati. Unde levite sibi et sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.

Porro cantores filii Asaph stabant in ordine suo, juxta præceptum David, et Asaph, et Eman, et Idithun, prophetarum regis :

Janitores vero per portas singulas observabant, ita ut nec puncto quidem discederent a ministerio:

Quam ob rem et fratres eorum levitae paraverunt eis cibos.

Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa, ut facerent phase, et offerrent holocausta super altare Domini, juxta præceptum regis Josias.

Feceruntque filii Israel, qui reperti fuerant ibi, phase in tempore illo, et solemnitatem azy-morum septem diebus.

Non fuit phase simile huic in Israel a diebus Samuelis prophetae.

Sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit phase sicut Josias, sacerdotibus, et levitis, et omni Judæ, et Israel qui repertus fuerat, et habitantibus in Jerusalem.

Octavo decimo anno regni Josie hoc phase celebratum est.

Postquam instauraverat Josias templum, ascendit Nechao¹ rex Ægypti ad pugandum in Charcamis juxta Euphraten: et processit in occursum ejus Josias.

At ille, missis ad eum nuntiis, ait:

Quid mihi et tibi est, rex Juda? Non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire præcepit: desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.

Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei, verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.

Ibique vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppido vulneratus sum.

Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum qui sequebatur eum more regio, et asportaverunt eum in Jerusalem, mortuusque est, et sepultus in mausolo patrum suorum:

Et universus Juda et Jerusalem luxerunt eum:

Jeremias maxime: cujus omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem, la-

mentationes super Josia replicant: et quasi lex obtinuit in Israel:

Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

Reliqua autem sermonum Josie et misericordiarum ejus, quæ lege præcepta sunt Domini, opera quoque illius prima et novissima scripta sunt in libro regum Israel et Juda.

Cap. XXXVI. — Tulit ergo populus terra Joachaz filium Josie, et constituit regem pro patre suo in Jerusalem.

Viginti trium annorum erat Joachaz cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Jerusalem.

Amovit autem eum rex Ægypti cum venisset Jerusalem, et condemnavit terram centum talentis argenti, et talento auri.

Constituitque regem pro eo Eliacim fratrem ejus, super Judam et Jerusalem, et vertit nomen ejus Joiacim.

Ipsum vero Joachaz tulit secum, et abduxit in Ægyptum.

Viginti quinque annorum erat Joiacim cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Jerusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, et victum catenis duxit in Babylonem.

Ad quam et vasa Domini transtulit, et posuit ea in templo suo.

Reliqua autem verborum Joiacim, et abominationum ejus, quas operatus est, et quæ inventa sunt in eo, continentur in libro regum Israel et Juda.

Regnavitque Joiachin filius ejus pro eo.

Octo annorum erat Joiachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui abduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini.

Regem constituit Sedeciam fratrem ejus² super Judam et Jerusalem.

Viginti et unius annis Sedeciam cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Jerusalem.

Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Jeremie propheta, loquentis ad se ex ore Domini.

A rego quoque Nabuchodonosor recessit, qui adjuverat eum per Deum.

Et induravit cervicem suam et cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israel.

Sed et universi principes sacerdotum, et populus, prævaricati sunt inique juxta universas abominationes gentium, et polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Jerusalem.

Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum, de nocte consurgens, et quotidie commonens, eo quod parceret populo et habitaculo suo.

At illi subsannabant nuntios Dei, et parvipendebant sermones ejus, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, et esset nulla curatio.

Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, et interfecit juvenes eorum gladio in domo sanctorum sui.

Non est misertus adolescentis, et virginis, et senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus ejus.

Iachin, ut Abraham frater Aran patris Lot. *Frater* igitur hoc loco idem est quod avunculus, seu consanguineus. *Marr.*

— *Vulgata patrum*, quemadmodum et Syrus præfert, et luculentissimo Græcus, Σιδελαν, Σιδελαν τοῦ πατρὸς ἀδελφῶν, ut cum satis abunde constat Sedeciam Jechonice patrum exstisise, non proprie fra-

Universaque vasa domus Domini, tam majora quam minora, et thesauros templi, et regis, et principum, transtulit in Babylonem.

Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalem, universas turres combusserunt, et quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi et filiis ejus, donec imperaret rex Persarum, ut completeretur sermo Domini ex ore Jeremie, et celebraret terra sab-bata sua:

Cunctis enim diebus desolationis egit sablatum, usque dum completeretur septuaginta anni.

Anno autem primo Cyri regis Persarum ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremie, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, qui jussit prædicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens:

Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terre dedit mihi Dominus Deus cæli, et ipse præcepit mihi, ut ædificarem ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa.

Quis ex vobis est in omni populo ejus? Sit Dominus Deus suus cum eo, et ascendat.

1. In Memmiano canone legitur varians isthæc lectio *Necho* et *Nechato*, *Marr.*

2. In Hebræo scriptum legitur יחיאל *ahio*, quod significat *fratrem ejus*. Hanc lectionem Latini mss. antiquiores retinent, regius scilicet, Memmian.

Colbert. Anciensis, San-German. num. 15, Corboiens. num. 14, et alius num. 1 prima manu. Sciendum tamen hic esse Hebraismum, quo *patrum* dicitur *frater*, sicut in Genesi Abraham et Lot *fratres* appellantur, Sedeciam enim frater fuit patris Jo-